

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2018-22(4)-31

УДК: 616. 89-008.441.3-058:614.2(477)(045)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Рудавка С.І.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: rudavka.stanislav@gmail.com

Статтю отримано 13 вересня 2018 р.; прийнято до друку 19 жовтня 2018 р.

Анотація. Основним чинником захворювання психіки і всього організму людини, що веде до деградації особистості, повної інвалідизації і передчасної смерті, є вживання наркотиків. Мета роботи - розглянути стан наркоманії в Україні, її вплив на здоров'я людини, визначити соціально-економічні збитки від вживання наркотиків та накреслити заходи попередження і подолання наркоманії. За даними інформаційних джерел, в Україні споживають наркотики від 1 до 1,5 млн. чоловік, їх число щорічно збільшується на 8-10%. Ця тенденція є однією з найвищих у світі. Щороку від наркоманії в країні гине біля тисячі чоловік, а від наркоманії і пов'язаних з нею хвороб помирає 120 тис. чоловік. 74% наркозалежних ніде не працюють і не навчаються. Серед наркозалежних 2% - учні технікумів і ПТУ, 0,4% - студенти вищих навчальних закладів. 70% наркоманів України - це молоді люди віком від 25 років. 73% споживачів наркотиків - міські жителі. Значні кошти витрачають на придбання наркотиків хворі наркоманією, а наркологічні диспансери країни - на їх обстеження і лікування. Отже, з метою попередження і недопущення вживання наркотиків громадянами України необхідно в кожному адміністративно-територіальному регіоні країни інформувати населення, особливо молодь про шкоду вживання наркотиків, а державним органам влади забезпечити недопущення їх незаконного обігу та розповсюдження в країні.

Ключові слова: наркоманія, здоров'я, тривалість життя, соціально-економічні збитки, заходи у подоланні наркоманії.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. За оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 50-55% здоров'я населення залежить від соціально-економічних умов та способу життя людей [13, с. 3]. Важливим елементом його є шкідливі звички - алкоголізм, тютюнопаління, токсикоманія, вживання наркотиків [20, с. 21]. Серед них основним чинником захворювання психіки і всього організму людини, що веде до деградації особистості, повної інвалідизації і передчасної смерті, є вживання наркотиків. Наркотичні речовини негативно впливають на здоров'я людини і скорочують її життя в 4-5 разів. Третина наркоманів вмирають протягом 5 років після початку вживання наркотиків, а середній вік життя хронічного наркомана не перевищує 30 років [19, с. 111-112]. Тому сьогодні важливим є визначення заходів, спрямованих на попередження і недопущення вживання наркотиків та подолання наркоманії.

Дослідженням даної проблеми на сучасному етапі займаються Березін С. В., Грибанова О. В., Горбатенко Л. С., Дмитрів В. І., Коробкіна З. В., Лисецький К. С., Попов В. А., Тимошенко А., Шарков О. К., Юнак В. Ю.

Метою статті є аналіз стану наркоманії в Україні, її впливу на здоров'я людини, визначити соціально-економічні збитки від цієї пагубної звички та накреслити заходи з попередження і подолання наркоманії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних результатів. Досить гострою проблемою в Україні на сьогодні є наркоманія. Її поширення останнім часом набуло характеру великомасштабного асоціального явища, що призводить до руйну-

вання фізичного й морального здоров'я нації, її генофонду, правопорядку, інтелектуального й економічного потенціалу нашої країни.

Науковці вважають, що наркоманія (від грецького *narke* - заціпеніння і *mania* - пристрасть, безумство) - це хвороба. Захворювання нею відноситься до групи так званих аддиктивних захворювань - хвороб залежності, оскільки залежність у наркомана проявляється від хімічних речовин - наркотиків. Наркоманію (з деякими іншими видами залежності, наприклад, алкоголізмом) ще називають "хімічною залежністю". Вона являє собою фізіологічну потребу організму в черговій дозі наркотичної речовини. Враховуючи те, що наркотик входить у процес обміну речовин, то, якщо речовина перестане надходити в організм, людина переживе найбільш важкий стан - абстиненцію (від лат. *abstinentia* - стримування), ломку. Причому, і потреба в наркотиків, і "ломка", вразі його відсутності, ніяк не залежать від волі людини, як, наприклад, кашель хворого туберкульозом не залежить від його бажання [5, с. 51].

При недостатньому рівні в організмі людини для нормальної роботи нервової системи (нормального емоційного самопочуття) особливої речовини - ендорфінів людина починає вживати схожу за своєю дією з ними наркотичну речовину - морфій. І часто уперше вона відчуває себе "в нормі" лише після вживання наркотиків саме тому, що вони підвищують рівень ендорфінів в її організмі.

Наука і практика свідчать, що після того, як мозок людини починає отримувати велику кількість морфінів зовні (героїн) або звикає до постійної сильної стимуляції (кокаїн, алкоголь), він з часом перестає виробляти

власні ендорфіни. Така людина стає наркоманом і впадає в тяжкий стан: болі, сильні депресії, відсутність сил, відчуття пустоти, безглуздість тощо.

Характерною є така особливість функціонування організму людини. Якщо припинити приймання хімічних речовин, то через деякий час вироблення власних ендорфінів організмом налагодиться. Проте, цій людині прийдеться пройти через адкові муки - ломку. Благополучно переживши її, наркоман дуже швидко повертається до попереднього стану. Це відбувається тому, що крім фізичного у нього сформувалась і психічна залежність від наркотиків, тобто психологічна, душевна потреба в поверненні до стану наркотичного сп'яніння. І це є також проявлення хвороби. Психічно залежна людина вже не може без наркотиків відчувати позитивні емоції, а стан її здоров'я знаходиться під загрозою [5, с. 52].

Як відзначає В.Ю. Юнак: "Наркотичні речовини почали застосовуватися ще в далекому минулому. А перше знайомство з наркотиками сталось на зорі розвитку людства після того, як люди навчилися користуватися вогнем. Розпалюючи в печері багаття, первісні люди вдихали оксид вуглецю, що утворюється під час горіння. Відбувалося при цьому одурманення і від вдихання диму під час згоряння різних рослин, серед яких могли бути мак, коноплі, тютюн" [19]. Ці найдавніші способи наркотизації ґрунтувались на вдиханні диму, парів, на палінні.

Були й інші шляхи ознайомлення з наркотиками - випадкове вживання в їжу або жування рослин, що мають наркотичні властивості. Все це фіксувалося в пам'яті людини, а потім поширювалося серед одноплемінників. Причому, уже за часів первісного суспільства людям були відомі рослини, вживання яких поліпшувало сон, тамувало біль, підвищувало настрій [19, с. 7].

Необхідно зазначити, що постійно досвід предків нагромаджувався і передавався з покоління в покоління. Відтоді люди прагнули використати різні засоби для отримання приємних відчуттів, усунення психічного і фізичного дискомфорту.

У дослідженні проблеми наркоманії привертає увагу використання наркотичних речовин служителями релігії з метою створення у віруючих психічного підйому з елементами порушення свідомості. А жреці і віщуні старовини застосовували наркотичні речовини не лише під час релігійних ритуалів, а й з метою лікування. На той час була широко поширена тауматургія - медицина, заснована на магії. Тауматургія використовувала різні наркотики для лікування душевнохворих. І нині у священних обрядах й культових ритуалах племен і народностей віддалених районів Африки, Австралії та Океанії часом використовують всілякі наркотичні й одурманювальні речовини.

Протягом розвитку людства з дня виявлення наркотичних речовин відбулося поширення різних видів наркотиків у світі. Найсильнішим і найдревнішим наркотиком сімейства є мак. Це одна з найдавніших рослинних культур Східної і Середньої Азії, Південної Європи. А

батьківщина опійного маку - Мала Азія, Греція. Мак був відомий ще в кам'яному віці [19, с. 8].

Для приготування снотворного і заспокійливого зілля спочатку використовували коробочки маку, надалі стали вживати опій - засохлий молочний сік з надрізаних коробочок маку.

Опіумний мак широко використовувався у II тисячолітті народами Східного Середземномор'я, у Давньому Єгипті, у Північній Африці. У Середземномор'ї в XVI-XIII ст. до н. е. вже був відомий опій. В Індію опій був занесений у VI ст. до н. е. військами персидського царя Дарія Гістапа, де використовувався для лікування болотяної пропасниці, а також з наркотичною метою. Припускають, що у Китаї мак став відомим в VI або VII ст. н. е. З Індії і Китаю опій розповсюджувався по всій Південно-Східній Азії.

У XIX ст. був відкритий наркотик морфій (у 1803 р. - німецьким аптекарем з Петерборну Фрідріхом Вільгельмом Сертюрнером і у 1806 р. французьким хіміком Арманом Сегеном). Застосовування його і поширення відбувалось поступово і лише згодом він став одним з найважливіших беззаспокійливих медичних препаратів [19].

Фірмою "Бейєр" у 1890 р. з морфію був синтезований наркотик героїн, який з'явився у продажу в 1898 р. та став основним продуктом контрабандної торгівлі наркотиками. Споживання його постійно росте. Головним споживачем героїну є США з високим оборотом його підпільної торгівлі [19].

Має давню і багату історію вживання наркотичних препаратів з конопель - гашишу, анашу, марихуани. Батьківщиною конопель є Східна Азія та Індія. Дослідники природи наркоманії відзначають, що наркотичні препарати з конопель - гашиш, анаш, марихуана є одним з найпоширеніших у світі: лише за приблизними даними у світі налічується 300 млн. чоловік, які є рабами цього наркотику [19, с. 30].

Також значне сімейство наркотиків представляє кокаїн, який отримують з південноамериканської рослини еритроксилон кока. Поширення кокаїнізму почалося з Америки. У 1878 р. Бентлей запропонував кокаїн як засіб лікування морфінізму під час болісного стану стриманості від наркотику. Передбачалося, що шляхом заміни морфію кокаїном можна вилікувати хворих на морфінізм. Цей метод знайшов послідовників не тільки в Америці, а й в Європі. Проте незабаром з'ясувалося, що, замінюючи морфін, кокаїн спричиняє швидке звикання до нього з набагато важчими наслідками. Однак відбулася популяризація кокаїну серед морфіністів, що сприяло його подальшому поширенню [19, с. 31].

Серед наркотичних препаратів, вживання яких приводить до звикання, виділяють снодійні. Під час лікування безсоння ще в минулому столітті був розповсюджений медичний препарат хорал. Щодо цього можна пригадати німецького письменника Карла Гуцкова, який, постійно збільшуючи дози цього препарату, впо-

добав його і став наркоманом [19, с. 32].

Сучасні снодійні засоби, похідні барбітурової кислоти, з'явилися лише на початку ХХ ст. Першим синтезували в 1903 р. веронал, а в 1912 р. - люмінал.

До складу наркотичних засобів відносяться і речовини - стимулятори. Найдавніші з них - чай і кава. Батьківщиною чаю є Китай і Японія, де його спочатку вживали як лікувальний засіб, а потім як напій. А батьківщина кави - Аравія, де її з давніх часів використовували для приготування напою "кавах". В Європі чай і кава з'явилися в ХVІІ ст. і стали поступово популярними напоями майже у всіх країнах. Інші ж препарати групи стимуляторів з'явилися набагато пізніше. Наприклад, фенамін було отримано у 1887 р. Причому, раніше його вживали як засіб для схуднення. Ширше застосування фенамін отримав у 30-ті роки ХХ ст. і в наступні роки. У цей час вживання названих препаратів групи стимуляторів знизилось, поступившись місцем іншим наркотикам [19, с. 33].

У сучасному світі відбувається стрімке розширення спектру наркотичних речовин, зростання кількості нових видів наркотичних препаратів. Щороку у світі з'являється до 50 нових наркотиків. Основна їх маса припадає на Китай і Латинську Америку [11]. Ця тенденція притаманна і країнам Європи. Зокрема, в країнах ЄС в 2010 р. було зареєстровано 41 новий наркотичний препарат, а наприкінці 2011р. - 39 нових препаратів [18]. Це сприяє розширенню розгалуженої мережі наркобізнесу як за кордоном, так і на території нашої країни, стрімкий розвиток якого обумовлюється надприбутками (щорічний оборот наркодоларів у світі становить понад 500 млрд. дол. США, для України цей показник становить близько 1 млрд. дол. США) [6, с. 4]. При такому стані зростає суспільна небезпека наркобізнесу. Її суть полягає у тому, що наркобізнес спричиняє наркотизацію величезної частини населення України, провокує вплив наркотичної субкультури на потенційних наркопоживачів, проникає в навчальні заклади, у середовища грального і розважального бізнесу, пов'язаний із загально-кримінальною злочинністю, сприяє поширенню ВІЛ-інфекції та СНІДу.

Наркотизація породжує наркоманію - важку хворобу психіки і всього організму, яка без лікування веде до деградації особистості, повної інвалідизації і передчасної смерті. Науковці встановили, що навіть одноразовий прийом якої-небудь речовини з наркотичною метою таїть у собі небезпеку для здоров'я. І необхідно, підкреслюють фахівці, назавжди запам'ятати, що найбільша небезпека полягає саме в першому прийомі наркотику, в першому шприці [19, с. 99].

Прийомом наркотиків людина прирікає себе на повільне самогубство, спричинене, головним чином, згубним впливом наркотичних отрут на центральну нервову систему. Наркотики вражають найскладніший, вищий відділ нервової системи - кору головного мозку, ослабляють психічну діяльність людини, паралізують голов-

ний мозок. Наркотик - дійсно ліпший засіб позбавити людину розуму - найціннішого, що даровано їй природою.

Відомий хірург, академік Ф. Г. Углов у своїй книзі "У полоні ілюзій" писав: "Протягом мільярдів років на планеті Земля створилося чудо, може єдине у всьому Всесвіті - розум людини. Це зажадало подолання безлічі перешкод. А нині ясний і чистий людський розум, на жаль, за волею самих людей знищується наркотиками" [17].

Фахівці стверджують, що наркоманія призводить до зниження інтелекту людини. А молода людина, що приймає наркотики, може бути повністю емоційно втрачена. Дуже швидко знижуються її морально-етичні якості, досягаючи часто міри деградації. Можливий розвиток недоумства. За деякими даними, 8-10% наркоманів страждають на шизофренію в початковій стадії [19, с. 105].

Досліджено, що у наркоманів порушення серцево-судинної системи виявляється болем у ділянці серця, порушенням ритму його скорочень, задишкою, серцебиттям. Науковці відзначають, що прийомом кокаїну викликають незворотні ураження м'яза серця, що проявляється втратою здатності її клітин до скорочення. Це призводить до порушення роботи серця аж до гострої серцевої недостатності і раптової смерті.

Також важливо знати, що унаслідок вживання наркотиків у людини розвиваються так звана токсична нефропатія з розвитком надалі гострої ниркової недостатності. А у тих, хто вдихає наркотичні отрути, вражаються органи дихальної системи та пригнічується їх функція. У багатьох наркоманів, що вдихають наркотичні отрути, розвиваються бронхіальна астма, хронічний бронхіт, трахеїт, що спричиняють подразливий кашель. Унаслідок вдихання наркотиків розвиваються передракові процеси, а потім і рак.

У наркоманів порушується нормальне функціонування й імунної системи. Наркомани худі, бліді, виснажені, сонливі, втомлені, мляві, до всього байдужі. Організм у них зневоднений, позбавлений необхідного запасу вітамінів і білків.

Наркомани, як правило, рано сивіють і лисіють, їх зуби вражаються карієсом, в результаті, через декілька років прийому наркотиків у молодих людей немає більшої частини зубів, у них відзначаються тремор рук і ніг, порушення ходи.

Життя наркомана - це повільне безперервне згасання. Приймаючи наркотики, він все ближче наближається до смерті. Тривалість життя наркомана, як правило, не більше 40 років. Якою б здоровою не була б спадковість, її можна зруйнувати, якщо вести спосіб життя, що не в згоді з розумом. Усі генетичні запаси людини вичерпуються до 30-ти років, а іноді раніше, і людина перетворюється в руїну [19, с. 111-112].

Статистика свідчить, що зі 100 тих, хто впаав у морок наркотичної залежності, видряпується не більше 5-ти. А час від початку вживання наркотичних речовин до за-

гибелі - 10 років [15, с. 11].

Проблема наркоманії постійно турбує все суспільство, адже споживання наркотичних препаратів являє собою серйозну загрозу у всьому світі. Згідно з даними Всесвітньої доповіді про наркотики, в 2015 р. у світі нараховувалося біля 250 млн. хворих наркоманією, що становить понад 3% населення планети [2]. За даними Управління ООН з наркотиків та злочинності за 2012 р., найбільша кількість наркозалежних налічувалась у США - біля 18 млн., або 12% від населення країни. До того ж наркомани США споживають біля 86% всіх наркотиків, вироблених у світі. Злочини, здійснені наркоманами країни, крадіжки, грабунки, вбивства - майже половина від загальної кількості [11]. Також широкого розмаху набрала наркоманія в країнах Латинської Америки, де споживають наркотики 47 млн. громадян [18]. У Російській Федерації - 550 тис. хворих наркоманією. За даними моніторингу наркоситуації, в країні біля 8,5 млн. осіб з різним ступенем регулярності споживають наркотики. Щороку з причини споживання наркотиків і пов'язаних з ними захворювань в Російській Федерації помирає 100 тис. людей [11].

Статистичні дані ВООЗ свідчать, що середній вік, при якому людина починає приймати наркотичні препарати, на сьогоднішній день, становить 12-17 років [18]. Щороку у світі від передозування наркотиків, за даними Комісії з наркотичних речовин при ООН, помирають не менше 190 тис. людей. Більшість з них - молодь [14].

Протягом останніх років спостерігається небачене зростання наркоманії і в Україні. Аналіз ситуації, що склалася, дозволяє констатувати той факт, що в умовах економічної кризи та її поглиблення, зниження життєвого рівня переважної більшості громадян країни відбулася втрата частиною населення, особливо молоді, чітких соціальних орієнтирів, зниження престижу чесної праці, зруйнувалися установки здорового способу життя. На цій основі відбулося збільшення масштабів наркоманії, що стала для певної частини населення способом розв'язання життєвих проблем, а злочинна діяльність у сфері незаконного обороту наркотичних речовин - безпосереднім джерелом одержання доходів.

За даними міжнародних організацій ВООЗ та UNAIDS, тільки ін'єкційних наркоманів в Україні налічується біля 425 тисяч чоловік, а за підрахунками різних незалежних експертів, в країні споживають наркотики від 1 до 1,5 млн. чоловік і їх число щорічно збільшується на 8-10%. Ця тенденція є однією з найвищих у світі [8]. За офіційними даними Міністерства охорони здоров'я, тільки важкі наркотики уживають 550 тисяч чоловік. Щороку від наркоманії в Україні гине біля тисячі чоловік, в той час як незалежні експерти вказують на смертність 10-12 тис. чоловік. А від наркоманії і пов'язаних з нею хвороб - ВІЧ/СНІД, вірусні гепатити, специфічні онкозахворювання, туберкульоз - в Україні помирає 120 тис. чоловік за рік [11].

Характерною особливістю стану наркоманії в Україні

порівняно з іншими країнами світу є значна кількість споживачів ін'єкційних наркотиків. В Україні найбільш чисельна ця група наркозалежних в Європі, за винятком Російської Федерації. Поширеність вживання ін'єкційних наркотиків в Україні щонайменше утричі переважає середньосвітовий рівень і становить від 0,88% до 1,22%, при середньосвітовому рівні у 0,31 [1].

Типовий портрет українського споживача наркотиків - це, в основному, молоді люди від 15 до 27 років. Причому, 74% наркозалежних ніде не працюють і не навчаються. Майже 2% - учні технікумів та ПТУ, 0,4% - студенти вищих навчальних закладів. 73% споживачів наркотиків - міські жителі, проте постійно зростає доля сільської молоді. На сьогодні в Україні 70% наркоманів - це молоді люди віком до 25 років [8].

Молоді люди і діти в нашій країні, що вживають ін'єкційні наркотики, все більше потрапляють до групи ризику інфікування ВІЛ/СНІДом, і зусилля, що робляться з їх захисту в країні, а також із захисту інших вразливих груп населення, все ще не достатні.

Сьогодні підлітки груп ризику (ПГР) продовжують залишатися однією з уразливих груп населення до епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні. У контексті низької соціальної адаптації та захищеності підлітки груп ризику є уразливими до зовнішніх подразників, що призводить до високого рівня інфікування на ВІЛ та інші захворювання.

Станом на 1 січня 2016 р. на обліку перебували 126 604 ВІЛ-інфікованих громадян України. В 2015 р. частка осіб віком 15-24 роки, серед вперше зареєстрованих випадків ВІЛ-інфекції, становила 5,7% [10].

Наукові дослідження стану і динаміки в Україні молодіжної наркоманії переконливо свідчать, що однією з основних причин її вибухового зростання в останні роки є, перш за все, непоінформованість потенційних наркоманів - підлітків і молоді про ефекти і механізми дії наркотичних речовин: на початку споживання наркотиків вони не відчувають загрози, а уже потім попадають в пастку наркотичної залежності; придбання наркотику стало доступним, і його прагнуть реалізувати як товар нелегального ринку; у молоді сьогодні багато проблем в житті (отримання освіти, професії, працевлаштування, належне забезпечення побутових потреб, організація дозвілля); в найближчому оточенні молоді багатьма споживаються наркотики, що притягує їх спробувати, стати "своїм" в компанії; висока невротизація молоді (понад 50% підлітків постійно знаходяться в стані емоційного стресу, спроба "вилікувати" його споживанням наркотика лише посилює початковий стрес) [15].

Нині наркотики наносять моральної і фізичної шкоди 6-8 млн. громадян, із розрахунку по 4 співзалежних у кожній родині. Це кожен шостий-сьомий мешканець України! Отже проблема наркозалежності стала реальною загрозою для здоров'я і навіть життя українських громадян. Біда в тому, що в Україні мало не на державному рівні підтримується широка індустрія виготовлен-

ня, обігу й продажу наркотиків, яку кришують працівники МВС, СБУ, народні депутати, а доходи від наркотогівлі скеровуються до найвищих посадовців. В злочинне коло наркобізнесу втягнуто всі гілки влади України. І це апокаліптичне коло слід негайно розірвати, бо відтермінування наступу на наркозалежність може призвести до зникнення України як держави. Адже критичною точкою неповернення вважають ступінь наркотизації населення в 7%, а нині вона наближається уже до 4% [12].

Найбільша кількість наркозалежних, зазначає директор науково-дослідного інституту соціальної і судової психіатрії та наркоманії Владислав Табачник, нараховується у Дніпропетровській області - 13446, у Донецькій - 10 163, в Одеській - 7550, у Києві - 9 097 [7]. В деяких областях країни значно менша кількість наркозалежних. Зокрема, у Вінницькому обласному наркологічному диспансері "Соціотерапія" на обліку перебуває нині 1326 осіб, що потерпають від наркоманії [15].

При цьому необхідно наголосити, якщо людина стає наркоманом (а це трапляється здебільшого серед молоді), то всі витрачені на неї державні кошти (освіта, медичне забезпечення) виявляються марними. А вони становлять значні суми, адже у підготовку одного фахівця держава вкладає щонайменше 10 тисяч доларів [4, с. 2].

Значні витрати несуть наркомани України на придбання наркотичних речовин - 2300 гривень в місяць [10, с. 31]. За нашими розрахунками, наркомани країни витрачають на придбання наркотиків від майже 28 млрд. до 40 млрд. грн. протягом року.

Практика роботи наркологічних диспансерів в Україні свідчить, що в них щороку хворі на наркоманію обстежуються, лікуються і утримуються не менше 2 разів по 21 дню кожного року. Пов'язані з цим витрати наркологічних диспансерів, що відшкодовуються державою, в розрахунку на одного хворого становлять приблизно 15 тис. грн., а в цілому в Україні - понад 15-20 млрд. грн. на рік.

Необхідно зазначити, що асортимент наркотичних засобів, які використовуються в Україні, як і у всьому світі, стрімко міняється. І хоч опіати, перш за все у вигляді макової соломки, а також марихуани із коноплі продовжують лідирувати, в силу ряду обставин, аптечна наркоманія, особливо у містах, стала набирати оберти. Наприклад, в 2009 р. тютюнові суміші, спайси, "сіль для ванн" чи просто сіль буквально зірвало молодіжне середовище [11].

Наркоманія в усьому світі супроводжується злочинами. Зокрема, в Україні вуличні злочини, скоєні наркозалежними особами, становлять 80%. Так, в 2012 і 2013 роках з наркотиками була пов'язана кожна п'ята кримінальна справа. Найбільше число наркоманів зафіксовано на півдні і сході України, в Криму, в Дніпропетровській, в Одеській областях і у місті Києві [11].

У 2012 р. за злочини, пов'язані з наркотиками, притягнуто до відповідальності 29 тис. чоловік, понад 1% з

яких - неповнолітні. За рік затримано 93 неповнолітніх у стані наркотичного сп'яніння, виявлено 448 випадків схилення до вживання наркотиків, 6 тис. торговців наркотиками притягнуто до кримінальної відповідальності, правоохоронцями вилучили біля 8 т макової соломки, понад 30 кг амфетамінів, що рівнозначно 12,6 млн. наркотичних доз.

В 2010-2012 рр. органами внутрішніх справ України було виявлено 155,4 тис. злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, серед яких 56,1 тис. (36%) є важкими і особливо важкими. Із загальної кількості здійснених злочинів 47,6 тис. пов'язані зі збутом наркотиків, що складає 30,09%.

За 7 місяців 2013 р. органами внутрішніх справ було викрито 20,8 тис. кримінальних злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, з яких 5,6 тис. являють собою кримінальні злочини, що пов'язані з продажем наркотичних засобів [9].

Виходячи з такого стану наркоманії в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року [16]. Вона визначає сутність та сучасні напрями державної політики щодо наркотиків, що формується на засадах інтегрованого і збалансованого підходу до зменшення обсягу пропонування наркотиків, які знаходяться в незаконному обігу, та зниження попиту на них, подолання наркоманії як небезпечного соціального явища.

У Стратегії наголошується: "Особливу стурбованість з огляду на соціально-економічні кризові явища викликає систематичний характер вживання наркотиків, заборонених до обігу, а також вживання не за медичним призначенням наркотичних лікарських засобів, підвищення рівня захворювання на інфекційні хвороби, зокрема ВІЛ-інфекції людей, які перебувають у близькому оточенні споживачів ін'єкційних наркотиків, та збільшення кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків" [16].

Реалізація визначеної в Стратегії державної політики забезпечить попередження і подолання наркоманії в Україні, особливо серед молоді. Для цього необхідно в кожному адміністративно-територіальному регіоні країни розробити конкретні заходи на тривалий період та забезпечити їх виконання.

Висновки та перспективи подальших розробок

Для попередження і недопущення вживання наркотиків громадянами України необхідно:

- пропагувати серед широких верств населення ведення здорового способу життя із зосередженням особливої уваги на дітях, учнівській та студентській молоді, створення умов для його застосування, формування у них навичок несприйняття вживання психоактивних речовин;

- впровадити в країні комплексну профілактику наркоманії, що включає інформаційно-пропагандистські, соціально-культурні та спортивно-оздоровчі заходи;
- у навчальних закладах країни постійно інформувати потенційних наркоманів - підлітків про ефекти та механізми дії наркотичних речовин;
- державним органам влади та інститутам громадянського суспільства тісно взаємодіяти із засобами масової інформації для підвищення рівня обізнаності населення, надання об'єктивної, науково обґрунтованої інформації про небезпеки, пов'язані із вживанням наркотиків;
- на загальнодержавному та регіональному рівнях здійснювати координацію, організаційне та науково-методичне забезпечення профілактики наркоманії;
- у медичних закладах країни формувати у хворих на наркоманію стимулю та бажання позбутися наркозалежності та вироблення відповідних вольових якостей;
- державним органам влади і органам місцевого са-

- моврядування створити умови і надавати гарантії своєчасного отримання медичного обслуговування для осіб, хворих на наркоманію;
- забезпечити здійснення в країні ефективного контролю за дотриманням ліцензійних умов суб'єктами господарювання у сфері обігу наркотиків;
- правоохоронним органам країни розробити комплексні заходи для протидії незаконному обігу наркотиків: запобігання ввезенню наркотиків через державний кордон, перевезенню до цільових точок постачання, їх вирощуванню, виробництву, масовому незаконному розповсюдженню;
- державним органам влади удосконалити каральну політику у сфері боротьби з наркозлочинністю у частині посилення альтернативних позбавленню волі заходів впливу;
- правоохоронним органам посилити покарання за незаконне розповсюдження наркотиків серед молоді.

Список посилань

1. ВІЛ в Україні поширюється через ін'єкції наркотиків - ООН. Взято з http://www.bbc.com/ukrainian/health/2013/07/130729_un_ukraine_drugs_auds_shtml.
2. Всемирный доклад о наркотиках 2017: 29,5 миллионов человек во всем мире страдают от физических расстройств, связанных с употреблением наркотиков, опиоиды являются наиболее вредными. Взято с https://www.unodc.org/unodc/ru/frontpage/2017/June/world-drug-report-2017_-29-5-million-people-globally-suffer-from-drug-use-disorders--opioids-the-most-harmful.html
3. Горбатенко Л. С., Мак-Кинстри, Н., Дронов, Д. В., Дронова, Н. В. & Назарова, Е. В. (2005). *Родителям и педагогам: всё о наркомании. Эффективные программы профилактики, темы и материалы для классных занятий* (2-е изд.). Серия "Библиотека школьника". Ростов н/Д: Феникс.
4. За матеріалами Інформаційного управління апарату Верховної Ради України Інвестиції в освіту повинні працювати на благо. (2018, травень, 18). *Голос України*, с. 2.
5. Куреннов, И. П. (2009). *Большая энциклопедия народной медицины*. Москва: Мартин.
6. Малишев, В. (2011, травень, 25). Поширення наркоманії - загроза національній безпеці України: деякі шляхи розв'язання проблеми. *Голос України*, с. 4.
7. Набока М. & Щерстюк Н. В Україні - 290 тис. ін'єкційних наркоманів. *Радіо Свобода*. Взято з <http://life.pravda.com.ua/society/2010/02/3/38965>.
8. Наркоманія в Україні. Взято з <http://narconon.kiev.ua/uk/narcomaniya-v-ukra%D1%97ni/>.
9. Наркомания в Украине. Проблемы сегодня и методы борьбы с ней. *Еженедельник Аптека* №39 (910), 7 октября 2013 г. Взято з <https://www.apteka.ua/category.ua/article/magazine/910>.
10. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року). Поглиблений огляд нарко-ситуації в Україні для Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності. Взято з: <http://www.shmmcda.org.ua/index.php/86-natsionalnij-zvit-za-2017-rik-shchodo-narkotichnoji-situatsiji-v-ukrajini-za-danimi-2016-roku>.
11. От наркомании и связанных с ней болезней в Украине умирают до 120 тис. человек в год. Взято з [https://zn.ua/UKRAINE/ot-narkomanii-i-svyazannyh-s-ney-bolezney-v-](https://zn.ua/UKRAINE/ot-narkomanii-i-svyazannyh-s-ney-bolezney-v-ukraine-umirayut-do-120-tysyach-chelovek-v-god/)

- ukraine-umirayut-do-120-tysyach-chelovek-v-god/130393_.html.
12. Пандемія наркозалежності: причини й наслідки. Що робити? Взято з <http://www.eposhta.com/newsmagazine/ePOSTA130801WorldUkr.html>.
13. Поліщук, М. (2007, Листопад 14). Це повинно об'єднати політиків та знайти порозуміння серед людей. *Голос України*, с. 3.
14. Преступники или пациенты: как победить наркоманию в Украине. Что такое государственная наркополитика и почему она не всегда срабатывает. Взято з <https://mind.ua/ru/openmind/20182727-prestupniki-ili-pacienty-kak-pobedit-narcomaniyu-v-ukraine>.
15. Рязанова, Ю. (2018, червень, 29). *Україна посідає перше місце у світі (!) за темпами поширення наркоманії*. Вінниччина, с. 11.
16. Стратегія політики щодо наркотиків до 2020 р. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. №735-р. Взято з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.
17. Углов, Ф. Г. (1986). *Из плена иллюзий* (с. 4-5). Л: Лениздат.
18. Шарков, О. К. Це страшне явище - наркоманія. 26 червня - Міжнародний день боротьби з зловживання наркотиками. Взято з <http://kpi.ua/use-nark>.
19. Юнак, В. Ю. (2001). *Наркоманія - дорога в безодню*. К.: Здоров'я.
20. Яременко, О., Вакуленко, О., Жаліло, Л., Комарова, Н., Левін, Р. & Солоненко, І. (2000). *Формування здорового способу життя. В Навч. посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців*. Київ: Український ін-т соціальних досліджень.

References

1. VIL v Ukraini poshyriuietsia cherez iniektzii narkotyktiv - OON [HIV in Ukraine is spreading through drug injecting - the UN]. Vziato z http://www.bbc.com/ukrainian/health/2013/07/130729_un_ukraine_drugs_auds_shtml.
2. Vsemirnyj doklad o narkotikah 2017: 29,5 millionov chelovek vo vsem mire stradayut ot fizicheskikh rasstrojstv, svyazannyh s upotrebleniem narkotikov, opoidy yavlyayutsya naibolee vrednymi [World Drug Report 2017: 29.5 million people worldwide suffer from physical disorders associated with

- drug use, the opioids are the most harmful]. Vzyato s https://www.unodc.org/unodc/ru/frontpage/2017/June/world-drug-report-2017_-29-5-million-people-globally-suffer-from-drug-use-disorders--opioids-the-most-harmful.html.
3. Gorbatenko L. S., Mak-Kinstri, N., Dronov, D. V., Dronova, N. V. & Nazarova, E. V. (2005). *Roditelyam i pedagogam: vsyo o narkomanii. Effektivnye programmy profilaktiki, temy i materialy dlya klassnykh zanyatij [Parents and teachers: all about drug addiction. Effective prevention programs, topics and materials for classroom studies]*. (2-e izd.). Seriya "Biblioteka shkolnika". Rostov n/D: Feniks.
 4. Za materialamy Informatsiinoho upravlinnia aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy Investytsii v osvitu povynni pratsiuvaty na blaho [4. According to the Information Administration of the Verkhovna Rada of Ukraine, investments in education should work for the benefit]. (2018, traven, 18). *Holos Ukrainy - Voice of Ukraine*, s. 2.
 5. Kurennov, I. P. (2009). *Bolshaya enciklopediya narodnoj medicyny [Great encyclopedia of traditional medicine]*. Moskva: Martin.
 6. Malyshev, V. (2011, traven, 25). Poshyrennia narkomanii - zahroza natsionalnii bezpetsi Ukrainy: deiaki shliakhy rozviazannia problemy [The spread of drug addiction is a threat to Ukraine's national security: some ways to solve the problem]. *Holos Ukrainy - Voice of Ukraine*, s. 4.
 7. Naboka M. & Shcherstiuk N. V Ukraini - 290 tys. inieksiinykh narkomaniv [In Ukraine - 290 thousand injecting drug users]. *Radio Svoboda - Radio Liberty*. Vziato z <http://life.pravda.com.ua/society/2010/02/3/38965>.
 8. Narkomania v Ukraini [Drug addiction in Ukraine]. Vziato z <http://narconon.kiev.ua/uk/narkomaniya-v-ukra%D1%97ni/>.
 9. Narkomaniya v Ukraine [Drug addiction in Ukraine]. (7 oktyabrya 2013 g.). Problemy segodnya i metody borby s nej [Problems today and methods of dealing with it]. *Ezhenedelnik Apteka - Weekly Pharmacy*, 39 (910). Vзяto c <https://www.apteka.ua/category.ua/article/magazine/910>.
 10. Natsionalnyi zvit za 2017 rik shchodo narkotychnoi situatsii v Ukraini (za danymi 2016 roku). Pohlyblenyi ohliad narkosytuatsii v Ukraini dlia Yevropeiskoho monitorynhovoho tsentru z narkotyktiv ta narkotychnoi zalezhnosti [National report for 2017 on the narcotic situation in Ukraine (according to 2016). An in-depth review of the drug situation in Ukraine for the European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction]. Vziato z <http://www.ummca.org.ua/index.php/86-natsionalnij-zvit-za-2017-rik-shchodo-narkotichnoji-situatsiji-v-ukrajini-za-danimi-2016-roku>
 11. Ot narkomanii i svyazannykh s nej boleznej v Ukraine umirayut do 120 tis. chelovek v god [From drug addiction and related diseases in Ukraine, up to 120 thousand people die a year]. Vzyato s https://zn.ua/UKRAINE/ot-narkomanii-i-svyazannykh-s-nej-boleznej-v-ukraine-umirayut-do-120-tysyach-chelovek-v-god\130393_.html.
 12. Pandemiiia narkozalezhnosti: prychny y naslidky. Shcho robyty? [Pandemic of drug addiction: causes and consequences. What shall I do?]. Vziato z http://www.eposhta.com/newsmagazine/ePOSHTA_130801_World_Ukr.html.
 13. Polishchuk, M. (2007, Lystopad 14). Tse povynno obiednati politykiv ta znaity porozuminnia sered liudei [It should unite politicians and find common ground among people]. *Holos Ukrainy - Voice of Ukraine*, p. 3.
 14. Prestupniki ili pacienti: kak pobedit narkomaniyu v Ukraine. Chto takoe gosudarstvennaya narkopolitika i pochemu ona ne vseгда sratyvaet [Criminals or patients: how to beat drug addiction in Ukraine. What is a state drug policy and why it does not always work]. Vzyato s <https://mind.ua/ru/openmind/20182727-prestupniki-ili-pacienti-kak-pobedit-narkomaniyu-v-ukraine>.
 15. Razanova, Yu. (2018, cherven, 29). *Ukraina posidaie pershe mistse u sviti (!) za tempamy poshyrennia narkomanii [Ukraine ranks first in the world (!) At the rate of drug addiction]*. Vinnychchyna - Vinnytsia region, s.11.
 16. Stratehiia polityky shchodo narkotyktiv do 2020 r. Skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 serpnia 2013 r. №735-r. [Strategy of drug policy till 2020. Approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 28, 2013 №735-p.]. Vziato z <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.
 17. Uglov, F. G. (1986). *Iz plena illyuzij [From the captivity of illusions]*. (s. 4-5). L.: Lenizdat.
 18. Sharkov, O. K. *Tse strashne yavyshe - narkomania. 26 chervnia - Mizhnarodnyi den borotby z zlovzhyvannia narkotykyami [This is a terrible phenomenon - drug addiction. June 26 - International Day Against Drug Abuse]*. Vziato z <http://kpi.ua/use-nark>.
 19. Lunak, V. Yu. (2001). *Narkomania - doroha v bezodniu [Drug addiction is the way to the abyss]*. K.: Zdorovia.
 20. Iaremenko, O., Vakulenko, O., Zhailo, L., Komarova, N., Levin, R. & Solonenko, I. (2000). *Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia. V Navch. posibnyk dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtiv [Formation of a healthy lifestyle. In The curriculum A guide for students in advanced training courses for civil servants]*. Kyiv: Ukrainskyi instytut sotsialnykh doslidzhen.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ НАРКОМАНИИ В УКРАИНЕ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА
Рудака С.И.

Аннотация. Основным фактором заболевания психики и всего организма человека, который ведет к деградации личности, полной инвалидизации и преждевременной смерти, является употребление наркотиков. Цель работы - рассмотреть состояние наркомании в Украине, её влияние на здоровье человека, определить социально-экономические убытки от употребления наркотиков и начертить меры предупреждения и преодоления наркомании. По данным информационных источников, в Украине употребляют наркотики от 1 до 1,5 млн. человек, их количество ежегодно увеличивается на 8-10%. Эта тенденция является одной из наиболее высокой в мире. Ежегодно от наркомании в стране погибает около тысячи человек, а от наркомании и связанных с ней болезней умирает 120 тыс. человек. 74% наркозависимых негде не работают и не учатся. Среди наркозависимых 2% - ученики техникумов и ПТУ, 0,4% - студенты высших учебных заведений. 70% наркоманов Украины - это молодые люди возрастом до 25 лет. 73% потребителей наркотиков - городские жители. Значительные средства тратят на приобретение наркотиков большие наркоманией, а наркологические диспансеры страны - на их обследование и лечение. Таким образом, с целью предупреждения и недопущения употребления наркотиков гражданами Украины необходимо в каждом административно-территориальном регионе страны информировать население, особенно молодёжь, о вреде употребления наркотиков, а государственным органам власти обеспечить недопущение их незаконного обращения и распространения в стране.

Ключевые слова: наркомания, здоровье, продолжительность жизни, социально-экономические убытки, меры в преодолении наркомании.

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF DRUG ADDICTION IN UKRAINE AND IMPACT OF IT ON HEALTH OF HUMAN**Rudavka S.I.**

Annotation. *The main factor of the disease of the psyche and the entire human body, which leads to the degradation of the individual, to complete disability and premature death, is the use of drugs. The purpose of the work is to consider the state of drug addiction in Ukraine, impact of it on human health, to determine socio-economic losses from drug use and to outline measures to prevent and combat drug addiction. According to information sources, in Ukraine consumption of drugs are from 1 to 1.5 million people, their number annually increases by 8-10%. This trend is one of the highest in the world. About 1,000 people in the country every year die from drug addiction, and 120,000 people die from drug addiction and related illnesses. 74% of drug addicts do not work or study anywhere. Among drug addicted 2% - students of technical schools and vocational schools, 0.4% - students of higher educational institutions. 70% of drug addicts in Ukraine are young people aged over 25 years. 73% of drug users are urban residents. Drug addicted patients spent significant funds on the purchase drugs and drug addiction dispensaries of the country - on their examination and treatment. So, in order to prevent and prohibition the use drugs by citizens of Ukraine it is necessary in each administrative-territorial region of the country inform the population, especially young people, about the dangers of drug use, and for state authorities need to ensure prevented illicit circulation and distribution the drags in the country.*

Keywords: *drug addiction, health, lifetime, socio-economic losses, measures to overcome drug addiction.*
